

Alp 2164
Larch

LIETUVOS
NACIONALINIS
M. MAŽYDO
BIBLIOTERA

mpkSlas - menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985
BIRŽELIO MĖN. 8 d. / JUNE 8, 1985
PART TWO — Nr. 112(23)

Šiame numeryje:

Per kultūrą esam su visa tauta.
1940 metų birželis ir Lietuva.
Zitos Sodeikienės dailės darbų paroda
Chicagoje.
Poezijos dienos Chicagoje.
Danguolės Sadūnaitės „Kaimo keliai
ir keleliai“.
Jurgio Šapkaus parodoje.
Dailių menų klubas Kalifornijoje.
Chicagos teatruose.
„Nidos“ knygų klubo leidiniai.

1940 metų birželis ir Lietuva

(Neskelbtų užrašų fragmentai)

Atėjo birželis, o su juo ir anų, 1940 metų Lietuvai ir lietuviams skaudžių įvykių prisiminimas. Dabar, po tiek metų, mes jau skausmo užgrūdinti galime šaltai analizuoti visas priežastis, kurios leido „atnešti saulę į Lietuvą“.

Cia vartojamos sąvokos yra charakteringos ano meto liaudininkams. Jaučiamas nepasitenkinimas A. Smetonos „diktatoriška“ valdymo sistema. Bet jau pirmi „didžiųjų brolių“ žingsniai greit leido net ir komunistuojantiems politikams pamatyti tikruosius Sovietų apetitus.

greitais tempais palaidojama Lietuvos nepriklausomybė, o žmonės, kurie dėjosi suprastę komunistų, sustoję tegali tik pečiais traukyti, gal iki galo nesuprasdami, kodėl „tėvelis“ iš jų paima paskutinius žaislus, dar net jiems nesusėjus jais pasidžiaugti.

Šie fragmentai tebūnie pamoka tiems, kurie daug kalbėjo apie demokratiją, bet patys, gal net be blogos valios, padėjo ją palaidoti.

— J.S.G.

„... Kai nėra kokių sensacijų — politinių sukrėtimų „Lietuvos Žinių“ redakcijoje, kuomet laikraštis jau perduotas į spaustuvę spausdinti, o tai maždaug po 12 val. dienos metu, kada redaktoriai kiek laisvesni, šio laikraščio artimieji bendradarbiai ateidavo į redakciją, sužinoti kas cenzoriaus išbraukta. Tai buvo priešpiešinė valandėlė. Redakcijai tokios valandėlės labai naudingos. Jų lankytojai buvo iš įvairių sričių. Jie dažnai atnešdavo tokių žinių redakcijai, kurių apskritai reporteriai gauti negalėjo. Buvo daug tokių gerų „Lietuvos Žinių“ draugų talkininkų, kurie patys nieko neradę, bet redakcijai tik papasakodavo, o jau redakcijos „virtuvė“ iš tos medžiagos sugebėdavo pagaminti kartais net pikantišką patiekalą skaitytojams.

„... Kai nėra kokių sensacijų — politinių sukrėtimų „Lietuvos Žinių“ redakcijoje, kuomet laikraštis jau perduotas į spaustuvę spausdinti, o tai maždaug po 12 val. dienos metu, kada redaktoriai kiek laisvesni, šio laikraščio artimieji bendradarbiai ateidavo į redakciją, sužinoti kas cenzoriaus išbraukta. Tai buvo priešpiešinė valandėlė. Redakcijai tokios valandėlės labai naudingos. Jų lankytojai buvo iš įvairių sričių. Jie dažnai atnešdavo tokių žinių redakcijai, kurių apskritai reporteriai gauti negalėjo. Buvo daug tokių gerų „Lietuvos Žinių“ draugų talkininkų, kurie patys nieko neradę, bet redakcijai tik papasakodavo, o jau redakcijos „virtuvė“ iš tos medžiagos sugebėdavo pagaminti kartais net pikantišką patiekalą skaitytojams.

tačiau jos teritorija nepaliečiama. Nesinori tikėti, kad tam tikslui įvedamos įgulos į Pabaltijo valstybes. Manau, kad čia norima pagausinti T-bų S-gą naujomis respublikomis. Tai turi spręsti pati liaudis, darant tautiečių atsiklausimą, kuriam bus sudarytos laisvos sąlygos. Nežinau, kaip tuo klausimu pasisakys kiti, bet aš esu šalininku būti sujungtoje su T-bų S-ga, jei toji draugystė bus grindžiama širdingais ryšiais. Esant tam užtikrinimui, aš iš anksto pasisakau už įstojimą — tą pasakęs J. Vileišis baigė kalbėti.

Pirmoji sensacija Lietuvoje buvo T-bų S-os vyriausybės reikalavimas A. Smetonos vyriausybei. Po to pradėjo ant galvos birti istoriniai įvykiai, kuriais vieni stebėjosi, kiti — iš anksto daug ką numatė, o trečiai ėmė bėgti į užsienį, į provinciją ir šiaip slėptis. A. Povilaitis ir K. Skučas ties Jurbarku mėgino pereiti sieną, buvo atpažinti, sulaukyti, patalpinti į sunkiųjų darbų kalėjimą ir bus teisiami. Prasidėjo Smetonos režimo agonija.

Sekmadienį pasirodžiusi T-bų S-os aviacija užvaldė aerodromą Aleksote ir kitose vietose. Sekmadienį nuotaka buvo nervinga. Visi kalba apie politiką, spėlioja, kas ir kaip sudarys Lietuvos vyriausybę. Bet kai tik mieste pasklido žinia, kad vyriausybė sudarė J. Paleckis ir į ją įeina E. Galvanauskas, prof. V. Krėvė-Mickevičius, gen. V. Vitkauskas ir kiti Lietuvai gerai žinomi žmonės, tuojau visi nurimo — gyvenimas grįžo į normalias vėžes.

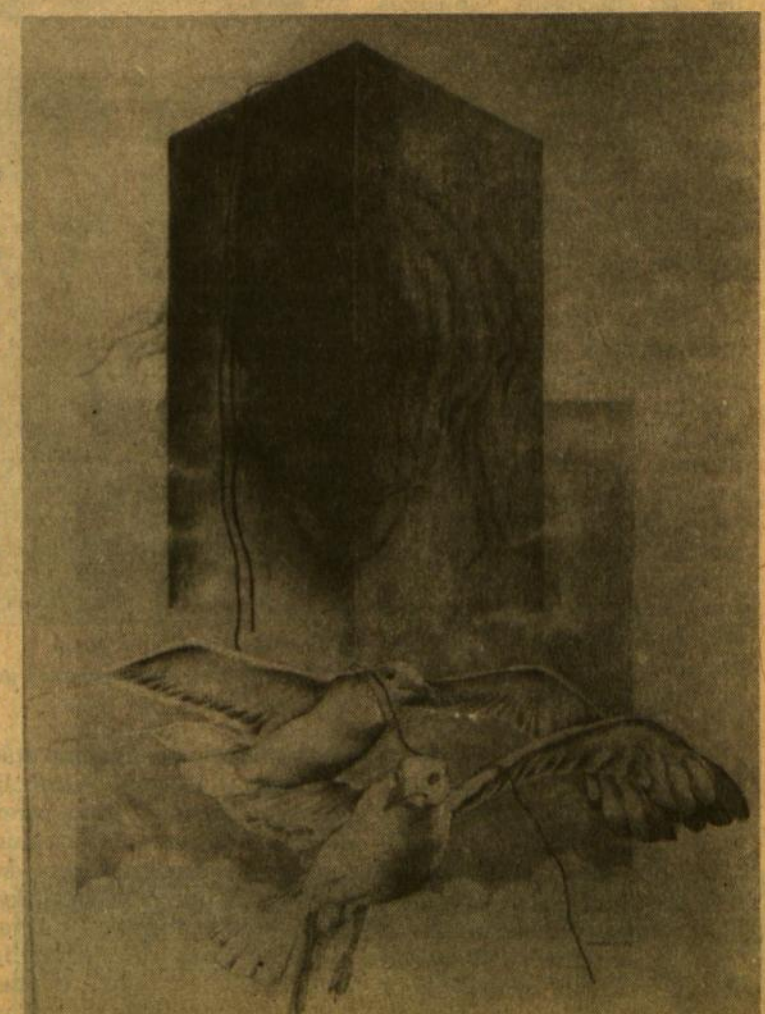
A. Smetonai pabėgus iš Lietuvos, atsikrdo T-bų S-os užs. reikal. komisaro pav. V. Dekanozovas. Birželio mėn. 19 d.

Kiek mes žinome J. Paleckį ir jo vyriausybėje esamus ministrus, tai žmonės, kurie kovoję už tuos brangius idealus. Tikime, kad jie toms idėjoms pasilikis ištikimi. ... Tarybų S-gos vyriausybė numato, kad Baltijos santarvė sudaro ne vien pavojų, bet ir tiesioginę grėsmę Tarybų S-gos sienoms. Dėl to T-bų S-os vyriausybė laiko, kad turi būti įvykdyti šie minimalūs reikalavimai: I) Latvijos ir Estijos sudarytos naujos vyriausybės, kurios gali ir nori sąžiningai vykdyti savitarpinės pagalbos nuostatus, II) Garantuota, kad T-bų S-os kariuomenė galės laisvai įžengti į Latviją ir Estiją ir užimti svarbiausias abiejų kraštų vietas, tuo būdu patikrinant savitarpinės pagalbos paktų įvykdymą.

Birželio 16 d. vakare Latvijos ir Estijos pasiuntiniai pranešė komisarų tarybos pirmininkui ir užsienio reikalų komisarui V. Molotovui, kad Latvijos ir Estijos vyriausybės priima T-bų S-os vyriausybės reikalavimus.

Kuomet Lietuvai buvo įteiktas reikalavimas, kad ji leistų padidinti įgulų skaičių, sudarytų tokią vyriausybę, su kuria būtų galima glaudžiai dirbti, tvirtinta, kad reikėjo apsaugoti nuo nelabai patikimo kaimyno — hitlerinės Vokietijos, su kuria sėkmingai išparceliavo Lenkiją. Suprantama, Lietuva su Vokietija turi sieną. Nei su Latvija, nei su Estija sienos Vokietija neturi. Joms primetama, kad jos yra sudariusios Pabaltijo valstybių sąjungą, į kurią mėginta įtraukti ir Suomiją, su kurią prieš tris mėnesius yra pasirašius taikos sutartį, ir įtraukti net į tą sąjungą Lietuvą. Visų tų keturių valstybių gyventojų skaičius nesiekia 7 milijonų. Jos gali sudaryti didelį pavojų valstybei, kuri turi per 180,000,000 gyventojų, nepaprastai didelius gamtos turtus, aukštai išvystytą pramonę ir pažangų žemės ūkį.

Karo strategai mano, kad T-bų S-ga įveda savo karines įgulas į tas valstybes, per kurias Hitleris mano žygiuoti į Rytus. Reiškia, suvereninių valstybių teritorijos bus panaudotos lemiamam mūšiui. Anglija ir Prancūzija veda aršų karą su hitlerine Vokietija. Tarp jų yra Šveicarija,

Zita Sodeikienė
Iš Zitos Sodeikienės parodos gegužės 18 d. Galerijoje, Chicagoje.

vakare J. Paleckis suruošė užsienio reikal. komisaro pav. V. Dekanozovo garbei priėmimą. Priėmime dalyvavo visa ministrų taryba, o taip pat T-bų S-os įgaliotasis ministras Lietuvai N. Pozdniakovas, V. Petrovas ir V. Semionovas.

Vidaus reikalų m-as leido legaliai veikti Lietuvos komunistų partijai, kuri birželio mėn. 25 d. buvo įrašyta į draugijų registrą, o birželio mėn. 28 d. vidaus reikalų min. M. Gedvila davė leidimą veikti Lietuvos komunistinio jaunimo sąjungai.

Tautininkų S-gos ir Jaunaliutvių S-gos su savo padaliniais veiktas Lietuvoje yra sustabdytas. Uždaryta Lietuvos mokytojų S-ga su visais jos padaliniais. Vidaus reikalų ministras rado, kad esamomis sąlygomis tolimesnis sąjungos veikimas yra nesuderinamas su valstybės saugumo reikalais.

Birželio 27 d. vidaus reikal. min. įsakymu laikinai atšaukti perio-

dinių leidinių leidimai, kurie buvo išduoti iki šių metų birželio mėn. 20 d. Periodiniai leidiniai toliau galės būti leidžiami tik pagal atskirą ministro leidimą.

Vidaus reikal. min. vadovaudamasis valstybės saugumo sumetimais pagal draugijų įstatymo 48 str. laikinai sustabdė veikimą visų Lietuvoje veikiančių d-jų ir jų padalinių, kurie d-jų registrą buvo įrašyti iki š.m. birželio 20 d. Sustabdytos d-jos ir jų padaliniai toliau galės veikti tikta gavę vidaus reikal. min. specialų leidimą. Vidaus reikal. min. saugumo ir tautos moralės sumetimais nutarė be jau anksčiau uždarytų „10 centų“, „Kurier Wilenski“ ir „Nowe Slowo“ uždaryti dar šiuos laikraščius žydų kalba: dienraštį „Das Wort“, ir savaitraštį „Der Moment“. Lietuvų kalba dienraštį „Laikas“, savaitraščius „Darbas“ ir „Sekmadienis“. Rusų kalba dienraštį „Echo“ ir „Naša Žizn“. Vidaus reikal. min. davė LKP CK leidimą leisti Kaune dienraštį rusų kalba, „Krasnoje Znamia“.

Gana savotiškai šiandien sprendžiami ginčai dėl teritorijų. Tautų apsisprendimo klausimas šiandien diplomatų kabinetuose sprendžiamas visai kitaip. Galingasis silpnesniai įteikia griežtą ultimatumą ir nustato terminą, kada tasai taikingas reikalavimas turi būti išpildytas. Visai neklasias, kaip norėtų apsispręsti vietos gyventojai.

Bukovina Rusijai nepriklausė, bet reikalauja ją atiduoti, — „kad galėtų nors ir visai nežymia dalimi atlyginti tuos milžiniškus nuostolius, kurie buvo padaryti T-bų S-ai ir Besarabijos gyventojams per 22 metus Rumunijos dominavimo Besarabijoje“. Čia neskaniai pakvipo kontribucijos kvapu. Tokiuose teritorialiniuose sprendimuose svarbiausiu laimėjimu turi būti tų teritorijų vietos gyventojas, tačiau jo neatsižvelgia, — taip užbaigė M. Januškevičius.

M. Januškevičiui baigus savo išvedžiojimus dėl atgavimo Besarabijos ir Bukovinos, F. Bortkevičienė replikavo, kad rusai emigracijoje darė priekaištus komunistams, kad jie darydami revoliuciją išardė galingąją rusų

(Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parastė

Per kultūrą esam su visa tauta

Žodis LB kultūros tarybos Premijų šventėje
1985 m. gegužės 11 d. Clevelande

Penktoji Premijų šventė yra paskutinė tą tradiciją įsteigusios LB Kultūros tarybos, šiais metais baigiančios antrąją kadenciją. Ta proga kviečiama žvilgtelti į praeities momentus.

Ketvirtajai Premijų šventei skirtu Draugo kultūrinio priedo kertinėje parastėje kun. Vytautas Bagdanavičius teigė: „Aukšto pripažinimo verta Lietuvos Bendruomenės Kultūros taryba, pripažindama ir įvertindama lietuviškoje visuomenėje pasireiškusias kultūrinės įvairybės. Kultūrinių pasiekimų pripažinimas turės visuomeninių pasekmių. Jis sudarys proga kultūriniais pokalbiams, vertinimams ir pozityviems kritikavimams. Labai svarbu, kad mes apie tai kalbėtumės. Tik tarp savęs besikalbanti bendruomenė yra visuomenė. Iš dvasiškai kurčių ir nebylių negalima sukurti visuomenės“.

V. Bagdanavičiaus teiginiai yra lyg atgarsis į dr. Juozo Girniaus mintis, pareikštas dar 1961 m. išleistame jo veikale: „Kultūrinė kūryba neįmanoma ne tik be kūrėjų, bet ir be visų tų, kurie jos laukia ir ją priima. Nors kūrybos „reikalingumo“ negalima matuoti tik šios dienos poreikavimu, vis tiek negali būti kuriama „amžiams“. Kiekvienam kūrėjui reikia jį vertinančios visuomenės“ (Tauta ir tautinė ištikimybė, psl. 249).

Pernykščius savo lūkesčius V. Bagdanavičius būtų galėjęs jau reikšti ne tik būsimuoju, bet ir būtuojų laiku. Galėjo kalbėti jau apie ketverius metus vykusį reiškinį.

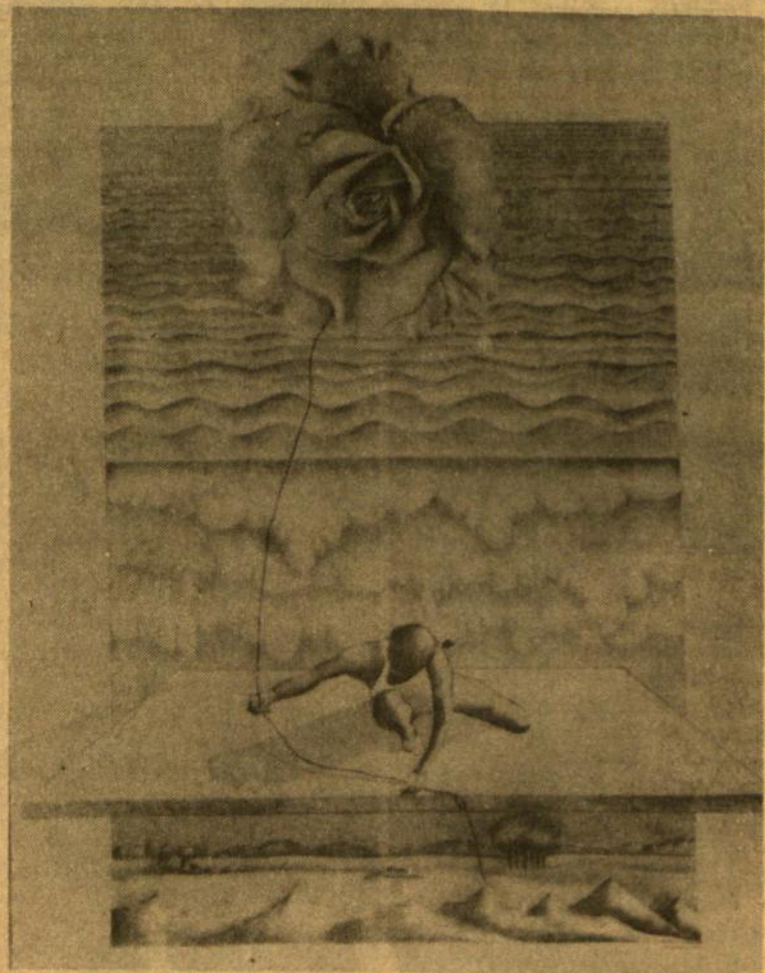
Tai, ko Premijų šventė steigdama tikėjosi, — gavome. Apie Kultūros tarybą, jos veiklą pradėta kalbėti, rašyti. Pasigirdę balsai liudijo ir stebino, kad taip mažai dėmesio buvo kreipiama į Lietuvos Bendruomenės kultūrinį darbą, nors jis įvairiom formom visą laiką reikšėsi.

Džiaugiamės, kad per premijų tradiciją šio krašto (o tam tikru laipsniu ir kitų kraštų) lietuvių išeivija pradėjo iš arčiau įsižiūrėti į Lietuvos Bendruomenės kultūrinę sritį, į mūsų kūrėjus ir jų kūrybą. To reikia. Tai būtina sklaidos ir aplinkos grasomai tautinei gyvybei išsaugoti.

Sava kultūra, kur bebūtume, yra mūsų dvasinė Lietuvos teritorija. Per kultūrą visur esame su visa tauta. Kultūros keliu rieda Lietuvos likimas.

Dėl to miela ir prasminga kultūros darbuotojų vardu kreipti sveikinimus, linkėjimus, padėką į šios šventės laureatus. Į visus mūsų laureatus. Į visos tautos kūrėjus.

V. Mariūnas

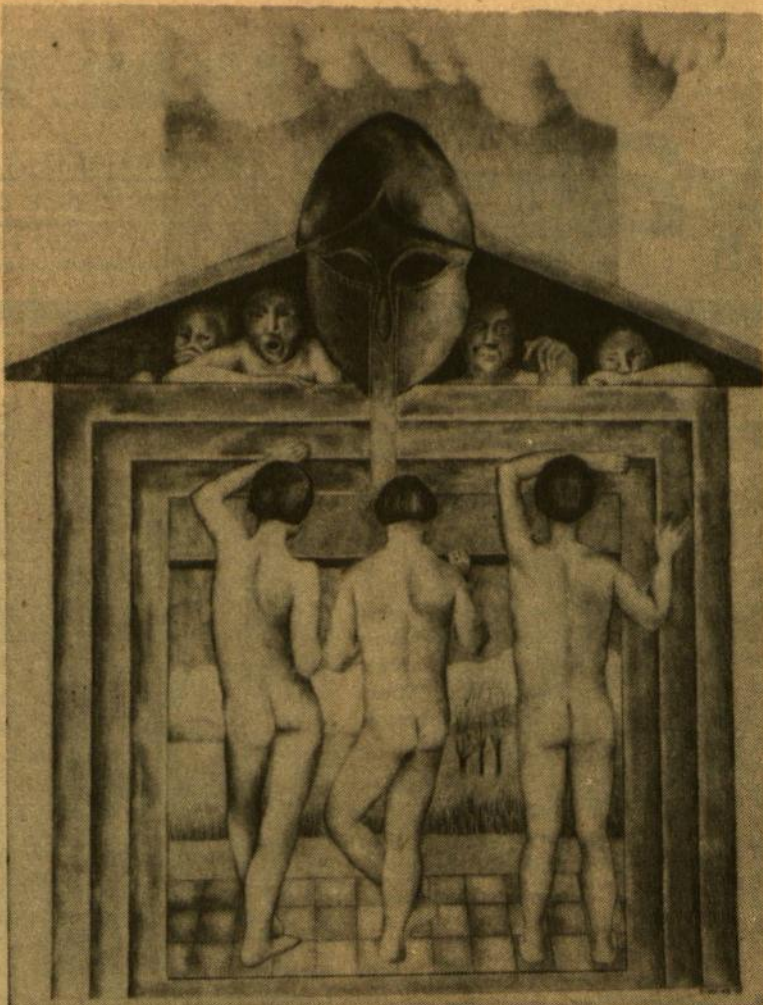

Zita Sodeikienė
Be pavadinimo

Zitos Sodeikienės dailės darbų paroda Chicagoje

Gegužės 18 d. mažai kas turėjo progos pamatyti dailininkės Zitos Sodeikienės vėliausius darbus tris valandas trukusioje „Galerijos“ parodoje. Apgailėtina, kad mes nepajėgiamė suruošti didesnio masto dailės renginių susitelkimo centre Chicagoje, net Čiurlionio galerijoje, kuri, tinkamai išgarsinta, galėtų mus reprezentuoti ne tik lietuvių etninėje grupėje, bet ir plačiosios Chicago daile besidominčioje visuomenėje. Anksčiau šią funkciją atliko Algimanto Kezio „Galerija“, bet šiuo metu jina, našlaidiškai prisiglaudusi tose pačiose patalpose Superior gatvėje, retkarčiais bando akimirksniškai švystelėti naujos parodos spalvomis.

Ši kartą „Galerijoje“ švystelėjo Zita Sodeikienė, trumpai, šalia anksčiau mums pažįstamų savo tematika ir stiliumi darbų, praskleisdama „Berlyno sienos“ uždarą naujai minčiai, spalvai ir kompozicijai. Ankstyvesnėje jos kūryboje visur dominuojantis fantazijos elementas išplaukia siurrealistinėje šviesoje su humoristiniu, kartais sarkastišku, atspalviu, bet dar dažniau su stipriais lyriniais ir dramatiniais momentais, vaizdingai prabilusiais „Berlyno sienos“ cikle. Dabartiniai darbai šioje parodoje skirtingi ne tiek technika, kiek nuotaika, ir kaip visada — jai charakteringų fantazijos momentų, ne atsitiktine, bet esmine jos kūrybos dalimi. Šiuose darbuose jina naudoja tušą ir spalvotus pieštukus.

Zita Sodeikienė Be pavadinimo
Iš Zitos Sodeikienės parodos gegužės 18 d. Galerijoje, Chicagoje.

Iš dramatinio pasakojimo apie peteliškę, laisvės simbolį, „Berlyno sienoje“ jina pereina prie švelnios, subtilios siurrealistinės poezijos. Viena, ko negali paneigti jos visoje kūryboje, tai minties, dažnai plaukiančios iš antikinio pasaulio į dabartį ir net daiktiškai surištos raudonu

siūlu su dabartimi naujausiuose jos darbuose. Iš viso, istoriniai metmenys ir mitologija nuolat srovina jos kūryboje. Vėliausiuose jos paveiksluose praeitis ir iš pasamones išplaukia siurrealistiniai gabalai surišti su realistiniu augimu, žydėjimu ar stabtelėjimu prie būties-nebūties

slenksčio. Paveikslai neturi pavadinimų, išskyrus vieną, pavadintą „Afrika“, kur besišypsanti juodaodė moteris laiko glėbyje kaspinu smaigiamą baltą kūdikį. Tai naujas, senajai tematikai priklausęs paveikslas ir bene stipriausias dramatiškai įtampa piešinys. Kitame bevardyje paveiksle iš siurrealistškai atvaizduoto moters veido ir burnos išplaukia pora realistinio stiliaus žuvėdrų; arba, trys realios jaunuolių nuogos figūros nugara į žiūrovą žvelgia per langą į dangaus mėlynumą, o virš jų galvų trikampyje išdėstytos senos siurrealistinės antikinės kaukės. Abejinga šypsena i juodaodę moterį, medituojanti figūra, skausmas, nusiminimas ar neviltis, raudonu puslankiu surišta su aukštesne sfera. Gal pats poetiškiausias kūrinys — tai padangėje išaugusi geltona rožė — balionas ar aitvaras — raudonu siūlu surišta su žemės plokštumoje esančia jaunuolio figūra. Šis bevardis paveikslas, kaip ir K. Čiurlionio „Jūros sonata“, padalintas į tris horizontalius planus, kurių pirmajame geltoną gelę supa horizontalus gelsvas, žalsvas ir melsvas ritmingas bangavimas. Žemiau — vertikalios bangos, o paskutiniame plane Sodeikienėi tipingas banguotas gyvenamosios žemiškos aplinkos peizažas.

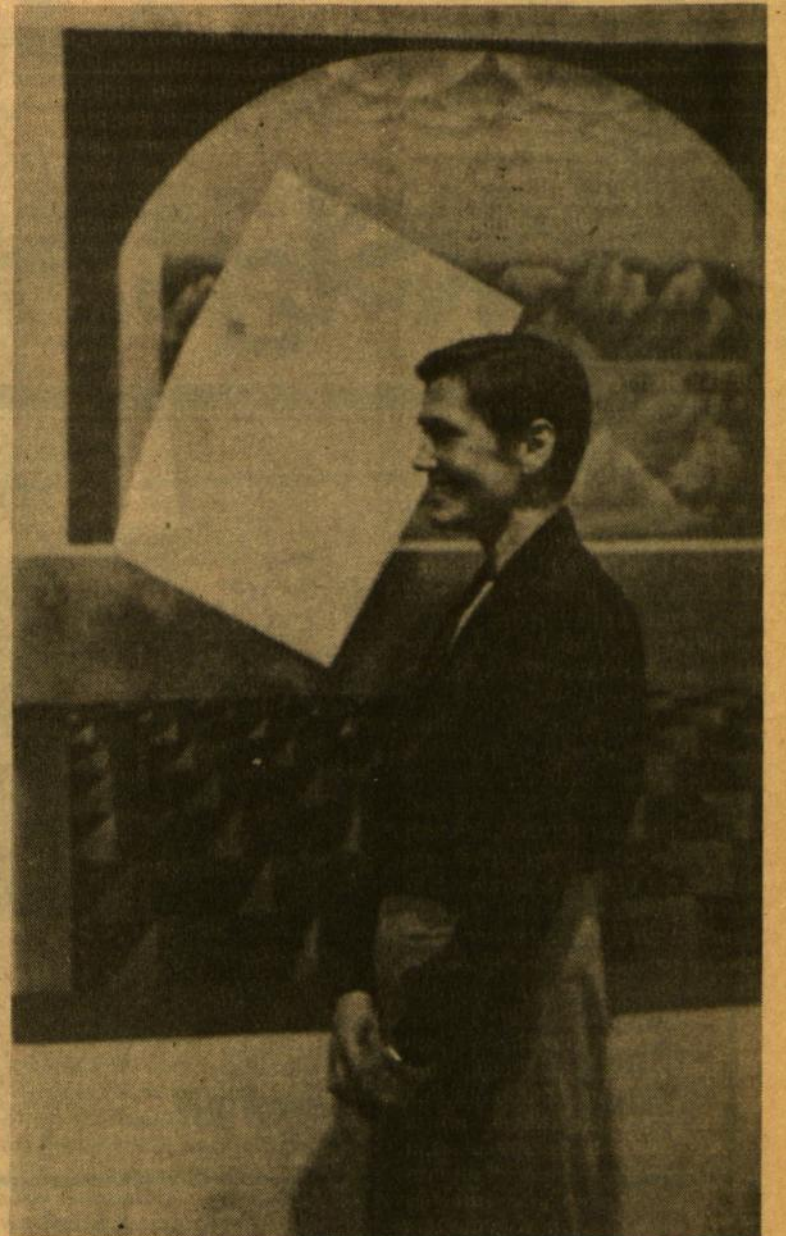
Naujuosiuose jos darbuose viskas labai lengva, nerealu, efemeriška, ritminga ir poetiška. Muzikinis ir poietinis

momentai labai stiprūs, kaip ir anksčiau matytoje „Berlyno sienoje“. Per 1983 m. Kezio „Galerijoje“ vykusią parodą buvo skaitoma jos pačios sukurta poezija, pritariant atonalinei muzikai. Poezija buvo epinio pobūdžio; šioms paveikslams labiau tiktų sonetas, palydimas klasikinių sonatos.

Šioje parodoje Sodeikienė prabilo, kaip niekad anksčiau, subtiliai, šviežiai, nauju polėkiu ir poetine mintimi. Nematyti detalių, kurios trukdytų žiūrovui pajusti visuumą, o virš jų galvų trikampyje išdėstytos senos siurrealistinės antikinės kaukės. Abejinga šypsena i juodaodę moterį, medituojanti figūra, skausmas, nusiminimas ar neviltis, raudonu puslankiu surišta su aukštesne sfera. Gal pats poetiškiausias kūrinys — tai padangėje išaugusi geltona rožė — balionas ar aitvaras — raudonu siūlu surišta su žemės plokštumoje esančia jaunuolio figūra. Šis bevardis paveikslas, kaip ir K. Čiurlionio „Jūros sonata“, padalintas į tris horizontalius planus, kurių pirmajame geltoną gelę supa horizontalus gelsvas, žalsvas ir melsvas ritmingas bangavimas. Žemiau — vertikalios bangos, o paskutiniame plane Sodeikienėi tipingas banguotas gyvenamosios žemiškos aplinkos peizažas.

Naujuosiuose jos darbuose viskas labai lengva, nerealu, efemeriška, ritminga ir poetiška. Muzikinis ir poietinis momentai labai stiprūs, kaip ir anksčiau matytoje „Berlyno sienoje“. Per 1983 m. Kezio „Galerijoje“ vykusią parodą buvo skaitoma jos pačios sukurta poezija, pritariant atonalinei muzikai. Poezija buvo epinio pobūdžio; šioms paveikslams labiau tiktų sonetas, palydimas klasikinių sonatos.

Visi šie piešiniai, sukurti 1985 metais, gegužės mėnesį laimėjo pirmąją premiją Ohio dailininkų parodoje. Ateinantį birželį Sodeikienė ruošiasi naujai parodai Mansfield Art Center, Ohio. Lapkričio mėnesį pasirodys su „Berlyno siena“ St. Xavier kolegijoje, Chicagoje.

Dailininkė Zita Sodeikienė laimėjo pirmąją premiją 40-je metinėje Mansfield Art Center parodoje šių metų gegužės mėnesį Mansfield, Ohio. Čia ji matoma prieš vieną iš keturių savo paveikslų, kurie buvo išstatyti parodoje. Nuotrauka Miles Christian

Valley, New Yorke. Ten bus sutelkti lietuvių ir nelietuvių dailininkų darbai, šalia Dali ir W. Chase ras vietos Kašuba ir

Domšaitis. New Yorke „Galerija“ bus atidaryta rugsėjo mėnesį. O kaip su Chicago? A. Markelis

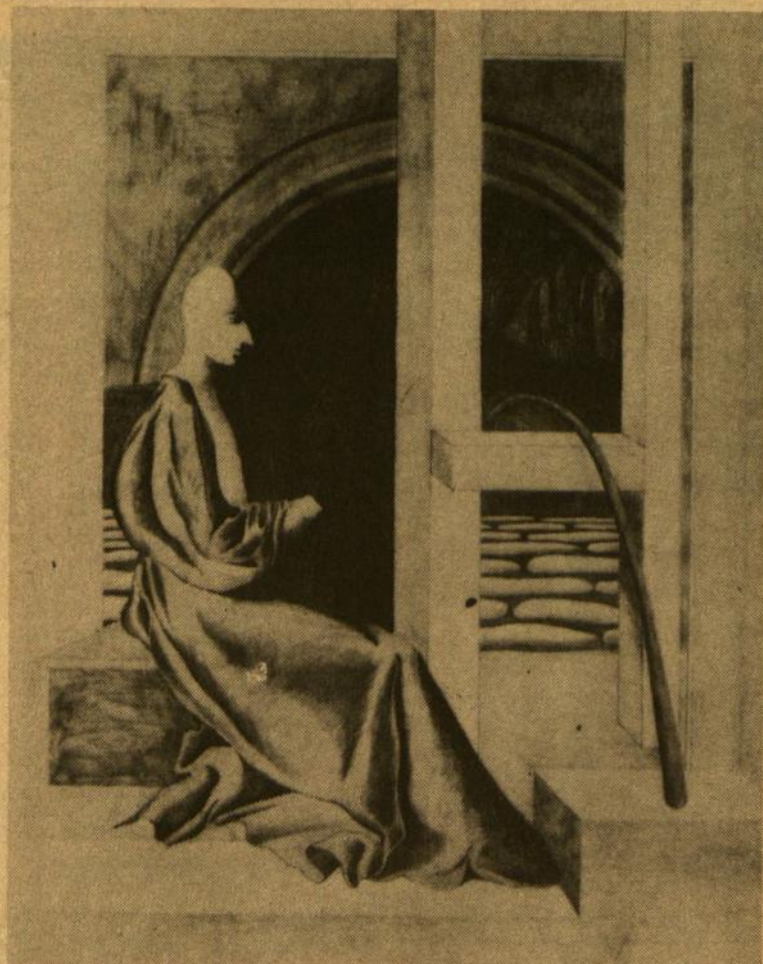
1940 metų birželis ir Lietuva

Atkelta iš I psl.)
imperiją. Ne visai taip. Gana greitai, kas buvo caro laikais vėl grįž Maskvos valdai. Besarabija jau gražinta visa su Bukovinos kompensacija. Į Baltijos respublikas įkelta koja. Kare su Suomija dalis jos teritorijos gražinta. Parceliuojant Lenkiją, jos visa rytinė dalis atiteko T-bų S-ai. Komunistai taip pat nori, kad Rusija dominuotų savo didumu ir galia visame pasaulyje.

Liepos mėn. 6 dienos laikraščiuose buvo atspausdintas Ministrų Tarybos nutarimas iš liepos 5 dienos dėl liaudies seimo rinkimų. Redakcijos valandėlėje buvo gyvai aptariama, kodėl taip paskubomis renkamas Seimas. Visi pasisakė, kad per vieną savaitę niekur nerenkami seimai. „Lietuvos Ūkininko“ redaktorius ir buv. Valstiečių Liaudininkų Sąjungos, Smetonos valdžios uždarytos 1936 m. vasario mėn. 6 d., generalinis sekretorius Vincas Ožkinis padarė pranešimą apie Liaudies Seimo skubius rinkimus. Jis taip pasakė:

— Niekas su mumis apie naujo Seimo rinkimus nesitarė. Kaip žinote ir matote, kad po Smetonos pabėgimo, nei su liaudininkais, nei su krikdemais ir socialdemokratais nesimta jokios iniciatyvos sudaryti tokią vyriausybę, kuria pasitiktų visi Lietuvos gyventojai. Labai gaila, kuomet prieinama į kraštutinius. Nėra pasaulyje tokios šalies, kur jos visi gyventojai vienodai galvotų, o galvosena suformuoja žmogaus kasdieniniai poreikiai, kuriuos sudaro buitės. Geras pavyzdys net iš dabartinės vyriausybės. Vienas kitaip galvojančias iš to laivo išlipa. (Turima omenyje E. Galvanauską — J.S.G.) Taip buvo, yra ir bus, kai bandoma sudaryti vienodai galvojančių avinčių, bet tai padaryti dar niekam nepasisėkė. Klausiate, kodėl taip skubotai daromi rinkimai? Reikia galvoti, kad yra koks interesas tą daryti ir vyriausybę tą neslepia ir savo nutarime atvirai pasisako, kad „atsižvelgia į neatidėliotinus valstybės uždavinius“.

Kaip žinote, šiomis dienomis Vidaus reikalų ministeris savo

Zita Sodeikienė Be pavadinimo

nors einas prezidento ir ministerio pirm. pareigas draugas J. Paleckis, Vidaus reikalų ministeris M. Gedvilas ir Vidaus reikalų ministerijos spaudos ir draugijų skyriaus vedėjas P. Kežinaitis, buvę Valstiečių liaudininkų sąjungos ne eiliniai nariai, pasakė, kad dabartiniam bukietai liaudiška gelė netinka ir jos veikimas nebus leistas. Eis pramintu taku — vienu kandidatų sąrašu.

(Liepos 11 d.) Valandėlėje d-ras K. Grinius pasakė, kad V. Dekanovo kalba iš atstovybės balkono diplomatu korpuse Kaune buvo sutikta su tam tikru nepasitenkinimu, nes jis kaip kitos valstybės atstovas kišasi į Lietuvos vidaus gyvenimą. Savo kalboje užsiėmė agitacija, kad geriausiai išreikšta „Lietuvos Darbo S-gos“ grupės platforma. Taip, tai retas diplomato neapdairumas, tačiau, jam tai pasakius rinkimų pulsas ir ritmas nepakriks, rinkimai vyks, nors

kandidatai eina vienu „Lietuvos Darbo S-os“ sąrašu, nes kiti savo kandidatų neįstatė. Bet, Vyriausioji rinkimų komisija pranešė, kad rinkimų sąrašai nedaromi, todėl rinkikas neprivalo tikrinti, ar jis įtrauktas į rinkimų sąrašą.

Švietimo ministeris A. Venclova spaudoje pastebi, kad priešrinkiminėje kompanijoje kaip ir nematyti dalyvaujant mokytojų. Ragina nei valandėlės nedelsiant tuoj pat prisidėti prie didžiojo darbo.

Balsavimo diena — liepos mėn. 14 d. — sekmadienis, buvo liepinga diena. „Lietuvos Žinių“ korespondentą Kauno Rotušės apylinkės rinkiminės komisijos pirmininkas painformavo, kad nuo 16 val. balsavimai atslūgo, nes per 90% buvo jau balsavę. Korespondentas laužė sau galvą, kaip buvo galima nustatyti balsavimų procentą, neturint balsuotojų sąrašų.

Liepos mėn. 14 d. Vyriausioji rinkimų komisija per „ELTA“ pranešė: „Vyktant balsavimui i Liaudies Seimą, pastebėta atsitikimų, kad šoviniški gaivalai, smetonišės klišos likučiai, provokatoriškai pasirodo rinkimų apylinkėse: meta žemėn balsavimo korteles su pavardėmis visos liaudies ištatty kandidatų, daro kenksmingą darbą tikslu sutrukdyti Lietuvos liaudžiai pareikšti savo siekimus“.

Vyr. rinkimų komisija oficialiai paskelbė, kad už liaudies seimą balsavo 95,51%. Valandėlėje vieni įrodinėjo, kad toks didelis balsavimo procentas negalėjo būti dėl liepingos dienos ir šoviniščių gaivalų išdaigų. Kiti tvirtino, kad galėjo būti, nes vietoje vienos dienos balsavo net dvi dienas. Tretieji — skeptikai laužė galvas, kaip galima nustatyti balsavimų procentą, neturint balsuotojų sąrašų.

Redakcijos valandėlėje dr. K. Grinius pasisakė dėl delegacijos, kuri išvyko saulės atsiųžti. Pradžioje trumpai atpasakojo tas kovas dėl Lietuvos apsisprendimo „Aušros“ ir „Varpo“ laikotarpiu. Jis tuos laikotarpius pavadino „svajonių gadinėmis“. Kiek konkrečiau buvo tas klausimas svarstomas, tai po spalio revoliucijos Rusijoje. Tačiau jau tuo laiku buvo balsų, kad gal būtų praktiškai susijungti su

Rusija federacijos ryšiais. Taip galvojo lietuviai, esantieji Rusijoje, gi vokiečių okupuotos Lietuvos lietuviai narstė planus prisiliesti prie Vokietijos ir kvietė Urachą Lietuvos karaliumi.

Galutinę apsisprendimo formą Lietuva gavo nuo to laiko, kai buvo pašaukti savanoriai ginti Lietuvą nuo įsiveržėjų, kurie buvo iš vakarų, pietų ir rytų. Pirmieji šavanoriai savo žygiais patvirtino, kad Lietuva gali ir turi būti visai Nepriklausoma, stumdami priešus iš Lietuvos. Antantės valstybės Lietuvą pripažino ir „de iure“. Diplomatinės arenose tuo Lietuva laimėjo labai daug.

Veiant priešus iš Lietuvos 1920 m. balandžio 14-16 dienomis, buvo suauktas Steigiamasis Seimas, demokratiškai pagrindais. Rinkimuose dalyvavo krikdemai, iš 112 mandatų gavo 59; socialistai liaudininkai ir valstiečių sąjunga — 29; socialdemokratai 13; darbo žmonių sąjunga (komunistai) 1 ir tautinės mažumos 10 mandatų. Charakteringa, kad komunistai pravedė tik 1 atstovą, o

„Pažangos“ tautininkai, Smetonos ir Voldemaro partija nepravedė nė vieno atstovo. Kraštutinieji Lietuvoje neturėjo pasitikėjimo. Su mažais pakeitimais buvo I ir II Seimai. Tik III Seime krikdemai atsidūrė mažumoje ir daugumą sudarė valstiečiai liaudininkai, socialdemokratai — 37 mandatai iš 85, o krikdemai gavo 30 mandatų. Labai gaila, kad krikdemai komunistų sąrašus išbraukė ir jie balsavo už socialdemokratų, kurių dėka iš 8 mandatų II Seime padidino mandatų skaičių iki 15 trečiame Seime, septyniais mandatais daugiau. Legaliuose rinkimuose komunistai turėtų nuo 5 iki 8 mandatų arba 4,2 - 9,4% visų mandatų. Be reikalo komunistams neleista laisvai seimų rinkimuose pasireikšti ir tuo netekome tikro vaizdo politinio gyvenimo Lietuvoje.

Kova dėl Lietuvos Nepriklausomybės buvo apvainikuota 1920 m. liepos mėn. 12 d. taikos sutartimi tarp Lietuvos ir Tarybų Sąjungos. Tai buvo sudarytas svarbus dokumentas Lietuvai, kad T-bų S-ga, nuvertus carą,

Lietuvą pripažino išstojusią iš Rusijos valdos. Ji tapo savistovi — nepriklausoma valstybė ir tas sutartyje bus užakentuota.

Nuo to laiko Lietuvos santykiai su T-bų S-ga klostėsi labai draugiškoje atmosferoje. T-bų S-ga tarptautiniame forume buvo nuosirdi Lietuvos gynėja ir, iš Lenkijos atėmus, Vilnių ir jo kraštą net du kartus yra gražinus Lietuvai. Tačiau, paskutiniu laiku po karo su Suomija, T-bų S-ga įvertino savo galios kainą, pakeitė savo taktiką ir pradėjo rūpintis savo sienas atstatyti tokias, kokios jos buvo iki spalio revoliucijos. Po Lenkijos ir Suomijos karų, dienotvarkėje atsirado Besarabijos ir Bukovinos klausimas. Sėkmingai šių kraštų prisijungimą išsprendus, sekantis dienotvarkėje punktas — Pabaltijo valstybių klausimas. Dabar jis vykdomas po pavadinimu, kad savojo saulė ne vienodai Lietuvos piliečius sildė ir panorėta atvežti tokią, kad visus vienodai šildytų. Gal ir šildys, bet aš nusiteikiau skeptiškai jau nuo pat liaudies seimo rinkimų dienos. Rinkėjas turėjo tik vieno sąrašo kandidatų. Nebuvo rinkėjų sąrašų, nes tikrai per vieną savaitę laiko nebuvo jokios galimybės juos sudaryti. Balsavimo kontrolė ir rinkimus vykdė viena partija, kurios kandidatai buvo išstatyti.

Man labai liūdna darosi, kad per visą Lietuvos nepriklausomybės egzistavimo periodą „laisvės prosvaistė“ buvo tik liaudininkų buvimu prie valdžios laikotarpyje, kaip draugas J. Paleckis paminėjo savo kalboje. Nejaugi „Lietuvos Darbo S-gos“ atstovai išrinkti į dabartinį Liaudies Seimą eis ir ateityje į būsimus seimus tik vienu sąrašu. Jei-gu taip, tai bus eita jau pramintu taku, kuriuomi iki šiam laikui ėjo tie, kurie visur pabrėždavo, kad Lietuvą valdyti turi monopolinė teisė. Bukietas būna gražus, kuomet jis yra sudarytas iš įvairių gėlių. Baigdamas noriu pasakyti, ką sako liaudies patarlė „Nedaryk kitam to, kas tau nemielia“. Tą patarlę sukūrė sveikas liaudies protas. Ja reikia vadovautis kiekvienam žingsnyje.

Baigus dr. ui K. Griniui kalbėti, užviešpatavo kokia tai neplanuota tylos minutė. Tai buvo minutė, jei taip galima pasakyti, brūkšny demokratiškai. Kurie jo klausėsi galvojo, kad jis visus

(Nukelta į 4 psl.)

Zita Sodeikienė Afrika

Poezijos dienos Chicagoje

JUOZAS PRUNSKIS

Neužmiršamas mūsų poetas Faustas Kirša kitados skelbė: „Poezija yra regėjimas tamsoje“. Okupacijos tamsoje buvo taip guodžiantis vakaras ieškoti prosvaisčių Poezijos dienoje, kurios buvo š.m. gegužės 24-25 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

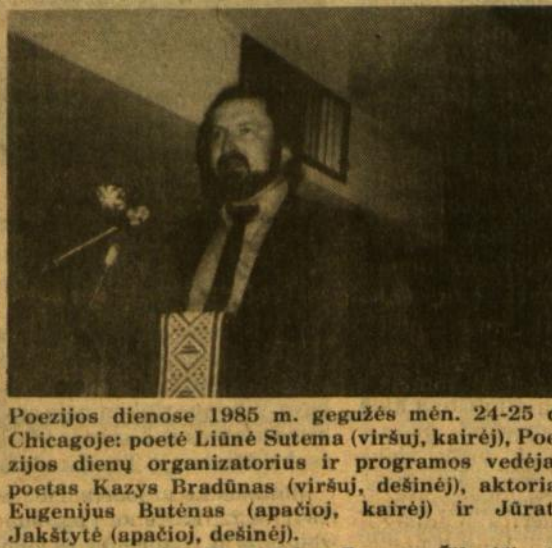
Kalbėdama apie poeziją viena proga Viktorija Skrupskelytė neklydo, tardama: „Poetinis žodis auga žmonių bendruomenėje, bendro kūrybingumo šildomas. Jis atremtas į žemę, konkretų pasaulį, bet taip pat ir į tautą“.

Poetams būtinas ryšys su tautos atstovais ir tas glaudus kontaktas vyko šiose poezijos dienoje. Poezijos mėgėjų prisirinko pilna Jaunimo centro kavinė, vos tilpdami į specialiai patogiai surikiuotas kėdžių eiles.

Programą pradėjo S. Endrijonienė, prabildama vardu rengėjų — Jaunimo centro moterų klubo. Priminė, kad tai jau dviliktąjį Poezijos šventę Chicagoje. Pakvietė prabilti poetą Kazį Bradūną, jau dešimtą kartą suorganizavusį poezijos dienas. Jis priminė, kad Maironis 1885 m. išspausdino pirmą savo eilėraščių „Aušroje“ — „Miskas užia“. Tai, šiemet 100 m. sukaktis nuo mūsų naujosios poezijos pradžios. Šiemet sueina 40 m., kai P. Babickas išleido tremtyje pirmą poezijos leidinėlį: „Toli nuo tėvynės“.

Svarbiausia — šiemet 150 m. sukaktis nuo Antano Baranausko gimimo. Prieš Maironį buvo du mūsų poezijos galiūnai: Donelaitis ir Baranauskas, ypač su savo „Anykščių šileliu“. Baranausko poezijos grožį susirinkusieji galėjo gyvai pajusti Algirdui Titui Antanaičiui su savo dukromis Gaile ir Guoda atliekant Baranausko poezijos rečitalį. „Neįveiksi, sūnau, šiaurės...“ Ryžtingai skambėjo Baranausko žodžiai iš „Kelionės Peterburkan“. K. Bradūnas painformavo, kaip Baranausko poeziją karpė caro cenzoriai ir kaip ją brauko dabartiniai okupantai.

A. T. Antanaitis su dukromis labai vaizdžiai atliko

Poezijos dienose 1985 m. gegužės mėn. 24-25 d. Chicagoje: poetė Liūnė Sutema (viršuj, kairėje), Poezijos dienų organizatorius ir programos vedėjas poetas Kazys Bradūnas (viršuj, dešinėje), aktorai Eugenijus Butėnas (apačioj, kairėje) ir Jūratė Jakšytė (apačioj, dešinėje).

Nuotraukos Zuzanos Žilevičienės

Baranausko poezijos rečitalį, pradedant nuo „Kalnai kelmuoti“. Iš originalo greit perėjo prie „Anykščių šilelio“ vertimų: tradicinio, ritminio, pažodinio. Vertimai: Nado Rastenio, Clark Mills ir Demie Jonaitis. Pažymėtina, kad publika tokio ryškaus skaitymo, kaip originalo, taip ir vertimų, klausėsi su dideliu susikaupimu, ypač, kad skaitymas buvo taip artistiškas, su giliu įsijautimu ir persiėmimu atliekamas, išryškinant Baranausko poezijos puošnumą.

A. T. Antanaitis sklandžiai sugebėjo įtraukti visą publiką dainuoti Baranausko kūrybą. Ir suskambėjo iš gausių krūtininių: „Giedu dainele, savo giesmelę...“ Poezijos skaitymas pakaitomis su posmų dainavimu labai įjungė

visą salę į gilų Baranausko poezijos įsijautimą.

K. Bradūnas nuoširdžiai padėkojo Antanaičių šeimai, taip uoliai tarnaujantį mūsų kūrybos išryškinimui kaip per radiją, taip ir čia saleje.

Petraukos metu čikagiečiai supuolė prie knygų ir plokštelių stalo, tvarkomo Kazio Rožansko, kur ypač domėtis buvo rekomenduota naująja A. Nykos-Niliūno premijuota knyga „Žiemos teologija“.

Antroji programos dalis buvo skirta amerikiečių poezijai. K. Bradūnas pakvietė lituanistikos profesorę Illinois universitete Violetą Kelertienę supažindinti su svarbesniais, originaliais amerikiečių poezijos reiškiniiais. Ji pažymėjo, kad amerikiečių poezija reiškėsi dviem kryptimis — tradicine ir žemiškąja. Dvidešimtae šimtmeptyje transcendentinė, puritoniškoji poezija palinksta į išpažinties kryptį. Transcendentinė kryptis pripažįsta dvasią ir gamtą, kaip Dievybės atspindį, žemiškoji — kreipia dėmesį į žemę ir žmogų. Whitmanas simbolizavo literatūrinį maištą. Jo mėgstamiausios temos buvo dvasios ir kūno susitaikymas, mirtis, kaip grožio motina. Bet atsirado nauja kryptis, kuri skelbė, kad tradicinė forma jau išnaudota. Reikia ko nors naujo. Palaipsniui atsirado modernizmas, išaugęs iš imazizmo. Tik po kiek laiko tas nusmuko į dekadentizmą. Amerikiečių poezija buvo originali, savita, augo iš savo krašto, lenktyniaudama su Anglija. Išaugusi amerikiečių poezija pasidarė universali ir įtaigavo kitų kraštų kūrybą.

Vakaronėje supažindinimas su atskirų poetų kūryba pradėtas nuo Henry Wadsworth Longfellow, kurio knygų išplito apie milijonas. Jis buvo šeimos židinio poetas, kėlęs tradicines vertybes. Jo eilėraščių ir jų vertimų, atliktų A. Tyruolio ir Bern. Brazdžionio, skaitė Jūratė Jakšytė.

Edgar Allan Poe buvo vienas žymiausių šio krašto poetų. Įvaizdžių atžvilgiu jo niekas nebuvo pralenkęs. Juo

žavėjosi prancūzų, anglų simbolistai. Jis skelbė, kad menas yra tinkamas instrumentas išryškinti, kas gyvenime tikroviška ir transcendentiška. Poe poeziją skaitė Eugenijus Butėnas — „Anabel Lee“ originale ir A. Nykos-Niliūno vertime. „Eldorado“ paskaitė J. Jakšytė. E. Butėnas paskaitė šio eilėraščio lietuvišką vertimą, atliktą V. Mačernio. Visą tolimesnę poezijos skaitybą irgi atliko Jūratė Jakšytė ir Eugenijus Butėnas, perteikdami tai jautriai, meniškai.

Apibūdindama Whitmaną prof. Kelertienė pažymėjo jo kalbos elučiu individualumą, žodyno turtingumą. Jis lauzė nusistovėjusius „tabū“. Jo kūryboj daug individualios vizijos. Whitmano „I Hear America Singing“ paskaityta originale ir Jurgio Bradūno vertime. Antras Whitmano eilėraštis „Give Me the Splendid Silent Sun“ paskaitytas originale ir Antano Vaičiulaičio vertime. Trečias Whitmano eilėraštis „Long, too Long, America“ perteiktas originale ir Jurgio Bradūno vertime. Emily Dickinson skelbė išsižadėjimą, kaip giliausią gyvenimo bruožą. Ji gyveno išsižadėjimo pasaulyje ir pergyvenamus trūkumus pavertė kūrybos grožiu. Dickinson pasisavinimo poetė, išnaudojo sugestijos galimybes. Jos

kūrybos paskaityta: „The Sky is Low“ ir „Heart“ bei jų vertimai — D. Sadūnaitės ir B. Brazdžionio. Jautriai skambėjo: „Jei vienai širdžiai mirt neduodu, ne veltui gyvenu“.

Carl Sandburg — Illinois poetas. Naudoja daug detalių, jis korespondentas eilėse, piešia gyventojus įvairiose nuotaikose. Jis tikėjo vadinamą amerikiečių liaudį. Jis mokėjo rašyti humoristiškai ir apie patį save. Gausiai paskaityta jo eilėraščių originale ir vertimuose — H. Nagio.

K. Bradūnas papildė, kad Sandburgas buvo mėgiamas ir kaip liaudies dainininkas. Pritardamas gitara, jis dainuodavo senąsias pionierių ir kaubojų dainas. Čia pat buvo pademonstruota pora įrekorduotų Sandburgo dainuojamų melodijų.

Robert Frost buvo amerikiečių numylėtas, kaip retas. Stebėjo kasdienius įvykius su ironija ir samojumi. Jo inteligencija nebuvo paskendus viena savame pasaulyje. Jo poezija nuosirdi, bet be naivumo. Paskaityta jo „Stopping by Woods on a Snowy Evening“, „The Pasture“ ir kt. Vertimai — St. Pilkos, T. Venclovos.

Archibald MacLeish buvo užmęs įvairius valdžios postus, laimėjęs nemažai premijų. Savo kūrybą jis taikė šiuolaikiniam gyvenimui, suvokė mokslo atradimus ir įvedė į savo poeziją. Mąstė apie sokratišką gyvenimo mįslę. Paskaityta jo „Ars Poetica“ originale ir T. Venclovos vertime.

Neseniai (1984 m.) Vilniuje išleistoje poezijos knygoje „Motiejus Gustaitis. Sielos akordai“ randame to talentingo rašytojo posakį: „Perskaičiau keturias eilutes eilėraščių ir medituok pusdienį“.

Poezijos dienų antrąjį vakarą, šeštadienį, gegužės 25 d., čikagiečiai ir buvo susibūrę pamedituoti Henriko Nagio ir Liūnės Sutemos, brolio ir sesers, poetinės kūrybos.

Programą pradėdamas poetas Kazys Bradūnas pasidžiaugė gerai praėjusia vakarykščia diena. Dėkojo Jaunimo centro moterų klubui, programos atlikėjams, publikai — poezijos mėgėjams. Su atodūsiu publika sutiko žinia, kad poetas Henrikas Nagys negalėjo atvykti. Jis, begėdėdamas alyvų krūmą, įsidūrė akį, išsiplėtė užkrėta, turėjo važiuoti į ligoninę ir medikams daug rūpestio išgelbėti jo akį. K. Bradūnas pasidžiaugė, kad turime prof. Bronių Vaškelių, kuris kalbės tema — pavasaris, poezija ir Lietuva.

Prelegentas apgailestavo, kad atbuko mūsų jausmai ir mes taip greit nebeįjuntame pavasario pulso. Prelegentas tą pailiustravo Binkio eilė-

Danguolė Sadūnaitė

Kaimo keliai ir keleliai

Yra kažkas labai patrauklaus — žavaus apie kaimo arba lauko kelelį. Ar tai jis būtų apgaubtas iš abiejų pusių vėšlia, ankstyvos vasaros žaluma; ar vingiuotų per beveik pražūtingai, sakytum, ryškias rudens spalvas, — susidūrimas su kaimo keleliu mane visada giliai sujaudina.

Iš viso, vien tik pagalvojimas apie kelią, kaip tokį, yra labai jaudinantis dalykas! Kelias juk skuba pirmyn, dainuoja, klaupiasi, bėga pro sodybą ir niekada neprabėga. Nuvingiuoja tiesiai, tiesiai per slėnį. Čia pasirodo — čia vėl pradingsta. Nuostabūs dalykai gali atsitikti tau kelyje. [Emmaus. [Damaską.

*

Vasaros sausras išgalėjus, iš dažnai vartojamo kaimo kelelio vien griaučiai belieka. Pasiekęs kryžkelę, šitoks keliūktis leidžiasi slėniu žemyn ir tarytum visai nusigręžęs nuo mūsų greitai pasimeta jautv laukuose.

Kaimo, lauko kelelis: tai kaspinas, upė. Tinkama vieta tėvams pasivaikščioti su vaikais (kai dešinėj pusėj, ūkio pastatai; kairėje — žydintis kaštanai). Sakysite, išimylėliams susitikti vienas su kitu. Arba kūriniui su savo Kūrėju.

*

Gi kaip apibūdinti tai, ką išgyvename, atsidūrę prieš staigų posūkį kaimo kelyje, už kurio nieko nebe-matyti. Kažkas mumyse nenuilstamai viliasi, tikisi, kad šis posūkis atskleis mums tokį nuostabų reginį, kokio savo gyvenime dar nesame matę... Kad už jo, kiekvienam iš mūsų stypsi laimė. Juk vieną dieną, šis posūkis kelyje, neabejotinai — reikia tikėtis — sugrąžins mus į seniai prarastą rojų, kuriame seniai neviešėjome, bet kurio niekada neužmiršome. [„Tenai, kur Dievo amžinieji sodai žydi“, John Masefield žodžiais tariant.

Guoda Antanaitytė, Algirdas Titus Antanaitis ir Gaile Antanaitytė skaito Antano Baranausko poeziją.

Nuotrauka Zuzanos Žilevičienės

raščiu. Pavasaris ir poezija — tapachios sąvokos, reiškiančios atsigavimą ir jėgą. Poezija, brendusi žmogaus sieloje, prasiveržia pro kasdienybę, atskleidama naujus grožio žiedus. Poezija gimsta poeto sieloje, o pražysta skaitytojo širdyje. Poetai, kaip Graikijos pitijos, taria žodžius, kuriuos tenka skaitytojui pagauti ir išsklaidyti. Šiandieniniai poetai yra angliakasiai, kurie turi prakasti dulkių ir akmenų sluoksnius, kad atrastų gyvybinę gyslą. Prelegentas tą pailiustravo Henriko Nagio kūrybos posmais.

Nauji laikai poetą bando pakeisti kompiuteriu. Kuo toliau, tuo labiau žmogus

daiktinamas. Bet žmogus lieka žmogumi, kuris ilgisi grožio, poezijos. Poezija yra neatskiriama lietuvių draugas, kuris lydi lietuvių nuo lopšio iki karsto. Net ir valdydamas karda, lietuvis neblogiau valdė kankles.

Dainos, raudos buvo lietuvių savigyna, kuri lietuvių gydyt nuo desperacijos sunkiausiose dienose. Išeidamas iš gimtojo krašto, lietuvis savo širdy nešėsi dalį Lietuvos. Kitiems išeinantiems motinos dar spėjo įsiūti šilainę škapliu suosna, kad juos maldingai rīstų su Lietuva.

Pavasaris, poezija ir Lietuva tai viena grandinė, surandama beveik kiekvieno lietuvių poezijoje. Tas brožas ryškus Nagio ir Sutemos, brolio ir sesers, kūryboje. Tą prelegentas pailiustravo citatomis iš abiejų poetų.

Henrikas Nagys atėjo pas mus su žemininkais, kada mūsų tauta ėjo kančios kalvarijas. Poetas jautė patriotinę pareigą tapti pranašu ar politiku. Žemininkai neliko skolingi. Kovojo žodžiu, kritika, satyra. Kliuvo ir Aisčiui, bet tai reikė ir jo pagerbimą. Kadaise buvo keltas balsas ir prieš Maironį, kurio šešėlis taip plačiai buvo nusidriekęs. „Leisk žodžiui nokti, tylėk ir lauk“, — skelbė Nagys kūrybos prasiveržimo ilgesy. Jis dainavo apie sakalą. Tai jo kūrybinio polėkio simbolis. Šiaurė yra jo poetinės individualybės atspalvis.

Vieniūmas ir saulė yra Liūnės Sutemos nuolatiniai (Nukelta į 4 psl.)

Pertraukos metu tariausi Poezijos dienų programos dalyviai: Kazys Bradūnas, Algirdas Titus Antanaitis, Violeta Kelertienė. Dešinėje — „Draugo“ korespondentas kun. dr. Juozas Prunskis.

Poezijos dienose parduodamų knygų stalą tvarko Kazys Rožanskas (antras iš kairės), „Draugo“ knygyno vedėjas.

Nuotraukos Zuzanos Žilevičienės

Prof. dr. Violeta Kelertienė

Prof. dr. Bronius Vaškeli
Nuotraukos Zuzanos Žilevičienės

Jurgio Šapkaus parodoje

Malonią staigmeną Kalifornijos lietuviams padarė gegužės mėnesį akvarelisto ir skulptoriaus Jurgio Šapkaus darbų paroda prie UCLA universiteto esančiose International Student Center patalpose. Pažįstu Šapkų nuo jaunų dienų, todėl buvo didelis malonumas po tiek laiko vėl sumegzti pokalbį apie jo meninį kelią, jo sėkmes ir vargas, nes jau buvo praėjęs gerokas laiko tarpas nuo jo kelių mažesnių pasirodymų mūsų parapijos subuvinuose. Pastebėjau ir tą faktą, kad mūsų Jurgis netapo „George'u" ir tebeprasirašinėja savo tyru lietuvišku vardu, kaip ir Pranas Gailius Paryžiuje.

— Štai susirinkom didelę grupę lietuvių, — kaip ir Tavo kolegų ir gerbėjų amerikiečių, — į šią puikią Tavo parodą. Todėl noriu lietuviškai visuomenei, kuri nematė Tavo darbų, pristatyti ir Tave, ir Tavo meno raidą. Kur gimė, kur mokeisi, kada sužinojai, kad nori studijuoti meną?

— Gimiau Lietuvoje, Panevėžy, ir nuo vaikystės pašiau ir mėgau naudoti spalvas. Žiūrėdavau, kaip mano mama tapė didžiulius aliejinis paveikslus. Nežinau, kur tie paveikslai yra, nes kai pabėgom nuo komunistų, viską palikome.

Meno studijas pradėjau Vokietijoje, Freiburge, prancūzų okupuotoje zonoje, lietuvių suorganizuotoje Meno mokykloje — École des Arts et Métiers — kur mano mokytojai buvo grafikas Valius, tapytojas Vizgirda, dailininkai A. Krivickas ir V. Jonynas. Vėliau „Akademie der Bildenden Kuenste" Muenchene ir taip pat Chicagos Meno institute. Bet studijoms galo nėra ir dabar studijuojau naujus bronzos lieji-

Jurgis Šapka

Dvi kartos (Utah alebstras)

mo metodus.

Iš pradžių Amerikoje svarbiausia buvo įsikurti ir rūpintis kasdieniniais reikalais. Per keliolika metų galėjau meno srityje dirbti tikrai vakarais ir savaitgaliais. Dabar gyvenimas taip susitvarkė, kad galiu pagrindinį savo darbo laiką skirti menui. Dalyvauju Amerikos vietinėse ir valstybinėse parodose su savo akvarelinėmis ir skulptūromis, kaip, pvz., „Rocky Mountain National Watermedia Exhibition" Golden, Colorado, kur pakliūti yra sunku dėl didelės kompeticijos.

Pastaruoju metu jaučiuosi labai pozityviai, turiu daug planų ir energijos, o namuose yra puiki atmosfera darbui,

nes, kaip žinai, mano žmona Julija yra taip pat tapytoja.

— Pažinau Tavo, kaip akvarelisto, darbus, net turiu du paveikslus, o štai dabar pasukai į skulptūrą. Kada ir kaip tas atsitiko? Tavo skulptūromis esu sužavėtas. Savo kvietime rašai, kad Tave domina žmogaus emocijų skalė. Paveikslų veiduose, tačiau, mažai emocijų, daugiau jos išreikštos kūno formomis ir judesiais. Veidai dažniausia arba liūdini, arba apatiški. Kodėl nėra šypsenu ir džiaugsmo?

— Skulptūra mane visuomet domino, bet iš esmės ji daugiau surišta su materialiniais reikalavimais: reikia vietos, įrankių, medžiagos ir daugiau laiko. Todėl praėjus

skulptūra mažiau teusimėčiau. Taip, Tu teisingai pastebėjai — žmonių emocija, jų džiaugsmas ir rūpesčiai man duoda pradinę idėją, bet tai stengiuosi išreikšti per spalvas ir formas, ne tiesiogiai per veido išraišką, — lyg kad skulptūra ar tapinys būtų persisunkęs ta sukaupia emocijos energija.

Dabar daug dirbu akmenyje — alebastre. Tai yra gana minkštas akmuo (netinkamas laikyti lauke), bet turi savo grožį dėl besikeičiančių tonų, kurie atsirado akmeniui besiformuojant, jis randamas daugybėje spalvų ir niuansų, kuriuos galima gerai išnaudoti savo idėjoms.

Aš neturiu jokios formulės savo temoms, jos ateina bestebint aplinką ir pasaulį. Didelę įtaką man padarė Meksika, kur aš dirbdamas praleidau daug laiko. Žmonės — indėnų ir ispanų kilmės, veidai pilni išraiškos. Žavėjo jų paprastas, nutolęs nuo civilizacijos gyvenimas, nuoširdumas ir labai spalvingi drabužiai. Visą tai yra puiki medžiaga idėjoms.

— Turi planų ateičiai?

— Ateityje aš norėčiau padaryti keliaujančią parodą ir aplankyti Amerikos lietuvių kolonijas — Rytuose, Vidurio ir Vakarų Amerikoje. Man labai buvo malonu Tave sutikti ir pasikalbėti, juo labiau, kad esame pažįstami iš lietuviškos gimnazijos Kaune — Žaliakalnyje! Taip pat Vokietijoje jau važinėjom ir koncertavom drauge su Čiurlionio ansambliu. Dabar štai susitinkam mano parodos atidaryme UCLA, todėl labai ačiū už apsilankymą — ir iki greito pasimatymo!

— Ačiū už pokalbį. Tikrai tikiuosi, kad Tavo darbai apkeliaus daug lietuviškų salių, o tuo tarpu džiaugiuosi Tavo darbais ir pasisekimu.

Rūta Kleva Vidžiūnienė

Jurgis Šapka

Rytietiška galvutė (Utah alebstras)

1940 metų birželis

(Atkelta iš 2 psl.)

nuteiks, kad tas, kas dabar vyksta Lietuvoje, yra būtina kaip pereinamam momentui. Sekančiuose rinkimuose galės dalyvauti ir kitos politinės grupės. Jis tas viltis išblaškė, neduodamas jokios vilties grįžti prie tokios santvarkos, kuri, nors trumpą laiką, bet buvo, jam esant Lietuvos Respublikos Prezidentu.

Sekančioji ir jau paskutinioji redakcijos valandėlė įvyko 1940 m. rugpjūčio mėn. 1 d. „Varpo" b-vės direktorius B. Paramskas susirinkusiems pranešė, kad šiandien yra išleistas paskutinis numeris dienraščio „Lietuvos Žinių" ir savaitraščio „Lietuvos Ūkininkas". Susirinkusieji jau buvo tą žinią perskaitę „Lietuvos Žinių" pirmame puslapyje. Šių leidinių sustabdyti negauta jokio raštinio patvirtavimo, o tik pranešta telefonu, kad savo egzistavimą turi baigti.

„Lietuvos Ūkininko" red. Vincui Ozkiniui Michasė Navikaitė-Meškauskienė pranešė telefonu, kad jis eitu dirbti į „Ūkininkų Patarėją" redaktoriu, o „Lietuvos Žinių" redaktoriams jokio darbo nepasūlyta, eik kur nori.

Taip pabaigė „Varpo" b-vės leidiniai savo gyvenimą, kurie kovojo su diktatorialiais ir jų diktatorialiais. Net kruvinasis diktatorius A. Smetona, 1936 m. vasario 6 d. uždarant valstiečių liaudininkų S-gą, neišdriso sustabdyti jų leidinių, o čia įvyko visiems nesuprantamas reikišnis... Visi traukė pečiais ir vieni kitų klausinėjo kodėl? Niekas nesugebėjo į tą klausimą duoti aiškų atsakymą.

„Lietuvai tapti tarybine ir būti T-bų S-gos tautų nariu nemažai pasidarbavo N. Pozdniakovas ir

V. Dekanozovas, kurie buvo mokytojai ir konsultantai. N. Pozdniakovas pasiliko Lietuvoje ir po priėmimo Lietuvos į T-bų S-os šeimą. 1941 metų pradžioje jis buvo Vilniaus rinkiminėje apylinkėje išrinktas iš Lietuvos į T-bų S-os Aukščiausiąją Tarybą atstovu.

Vokiečiams užpuolus T-bų S-gą 1941.VI.22, kartu su Lietuvos vyriausybe jis pasitraukė į T-bų S-os gilumą. Dirbo direktorium leidykloje „Mieždunarodnaja kniga". Karui pasibaigus, mirė nuo širdies priepuolio.

V. Dekanozovo likimas buvo kitoks. 1940.XI. mėn. pabaigoje buvo paskirtas TSRS pilnateisiu atstovu Vokietijai. Karui suliepus, grįžo į Maskvą, iš diplomatinės tarnybos pasitraukė ir dirbo aukštu pareigūnu Saugumo Komite. 1953 metais kaip L. Berijos bylos dalyvis apkaltintas ir nužudytas".

Dailių menų klubas Kalifornijoje

Dailių menų klubo susirinkimas, įvykęs 1985 m. gegužės mėn. 25 d. Bernardo ir Aldonos Brazdžionių sodyboje, apie 100 mylių nuo Los Angeles, Vist apylinkėse, buvo įdomus, kūrybingas.

Bronys Raila kalbėjo apie svetimus rašytojus, rašiusius apie lietuvių. Pastaruoju metu perskaitė keturias tokias knygas svetimomis kalbomis, kuriose minimi lietuviai. Mes per mažai esame panagrinę savąj lietuvišką laikotarpį, per mažai rezistencinę veiklą, o tai būtina padaryti, kad ir vėl neliktume abejonių ženkle.

Bernardas Brazdžionis nurodė, kad okupuotoje Lietuvoje mūsų rašytojai per daug taikosi prie okupantų, bijosi išreikšti savo mintis. Panaši baimė ir kitose lietuviško gyvenimo srityse, o ja naudojasi okupantai. Juo labiau taikysimės prie okupanto, tuo ilgesnis išsilaisvinimo kelias, o jei visai prisitaikysim — tai išsilaisvinimas niekad neateis, tauta bus užmigdyta.

Pranas Visvydas nurodė, kad vakariečiai per daug mįslingai sprendžia sovietinę spąstį. Visas sovietų gyvenimas paremtas baime, ją įvairiai stengiasi paskleisti ir palaikyti komunistai. Nurodė pavyzdžių.

Svečias Antanas Gustaitis paskaitė kūrybingų fejtonų, keletą eilėraščių.

Malonioje Brazdžionių sodyboje ilgai vakarota, padaryta nuotraukų. Pirmininkas Bernardas Brazdžionis siūlė prisiminti, kad ateinančiais metais Dailių menų klubui sueis 30 veiklos metų. Kazin, ar čia esantieji sulauks dar 30-ties metų, tai verta pagaltoti apie paminėjimą.

Nauju Dailių menų klubo pirmininku bus Bronius Budriūnas.

Į susirinkimą buvo atvežtas, kaip visad, Dailių menų klubo metraštis, ketvirtoji knyga. Kas norėjo — pavartė, pasižiūrėjo.

Kron.

Chicagos teatruose

Kuumba spektakliai

Juodųjų yra nemažai talentingų dainininkų, aktorių. Daugelis jų susitelkę į pirmąją Chicago juodųjų teatrą Kuumba, esantį 218 S. Wabash, devintame aukšte. Kuumba vardas paimtas iš labiausiai Afrikoje paplitusios Svahili kalbos ir reiškia kūrybiškumą. Teatras pasiekęs aukštesnį garą, išvyksta su gastrolėmis į Montrealį ir yra pakviestas vykti į Europą. Tą vakarą, kai teko jų programą matyti, buvo atvykę 11-to televizijos kanalo filmuotojai.

Iki maždaug birželio vidurio jie stato: „In the House of the Blues". Tai juodųjų pamėgtų triukšmingų melodijų rinkinys, išsilies net 35-mis dainomis, išsakančiomis jų išgyvenimus, socialinius sunkumus, jų vargus ir džiaugsmus. Jas atlieka aštuonetas dainininkų-aktorių, net ir šokėjų, su gana plačiu patyrimu, pasižymėjusių plokštelėmis, dalyvavimu universitetų džiazo festivaluose, laimėjusių žymenis konkursuose.

Jiems pritaria trijų muzikantų orkestras: pianinas, mušamieji, ir vienas styginis. Pastatyme pertekiamos dainos pasižymėjusių toje „blues" muzikoje dainininkų: Mamie Smith, Ma Rainey, Clara Smith, Victoria Spivey, Bessie Smith ir Billie Holiday. Tos melodijos įdomios europiečiams susipažinti, bet nėra įprastos ir pakankamai patrauklios.

J.Pr.

„Nidos" leidiniai „Draugo" knygyne

Skėma, Antanas. Balta drobulė. Romanas, Londonas, 1958. 192 psl. Kaina — 3 dol.

Sukys, Antanas. Du mediniai ir trys geležiniai kryžiai. Atsiminimai iš Lietuvos Nepriklausomybės kovų 1919-1921 metais. Londonas, 1964. 376 psl. Kaina — 4 dol.

Daubaras, Bronius. Duonos beieškanč. Vokietaitės Renatos Lipertaitės prisiminimai pokario metais Lietuvoje. Londonas, data nepažymėta. 121 psl. Kaina — 3 dol.

Publijus Vergilijus Maro. Bukolikos ir Georgikos. Vertė dr. Antanas Rukša. Londonas, 1975. 427 psl. Kaina — 3 dol.

Biržiška, Viktoras. Gyventų dienų prisiminimai raudonajame Petrapilio pragare, 1918-1920. Londonas, 1980. 109 psl. Kaina — 3 dol. minkštasis viršelias, 4 dol. kietasis.

Tulys, Antanas. Intelligentų stalas. Novelės. Londonas, 1980. 177 psl. Kaina — 3 dol.

Štomas, Aleksandras. Politinė samonė Lietuvoje ir joje atsispyrinčios krašto ateities vizijos. Su Tomo Venclovo komentarais. Londonas, 1980. 101 psl. Kaina — 1.50 dol.

Biržiška, Mykolas. Senasis Vilniaus universitetas. Londonas, 1955. 178 psl. Kaina — 2 dol.

Poezijos dienos Chicagoje

(Atkelta iš 3 psl.)

palydovai. Ji atėjo be pažadų, bet prabilo žavinčiu žodžiu. Atrodė, kad jos poetas žodis artimas Nagiui, Algimantui Mackui. Taip atrodė iš pradžių, o dabar matome, kad ji eina savu keliu. Poetinėje kelionėje ima skirtis su praeimi ir pasiima tik tai, kas pasidarė nuosava. Praradus senų žodžių prasmes, liko tik tušti pelenai, kevalai, bet kelias per ugnį veda į naują prisikėlimą jos poezijoje. Meniniu žodžiu apjungtoje būtyje išnyksta skirtumai, nebėra nei mūsų, nei anų... Pavasaris Sutemos lyrikoje neegzistuoja kaip atskira metafora, bet jame poetės šešėlis ieško vietos žydyti... Pavasari poetė gyvena niekieno žemėje, tik su savo poetiniu „aš". Didžio skausmo akivaizdoje ji atsiranda kryžkelėje: keršyti ar kentėti tyloje. Jos lietuviškoji siela atmėta keršta, bet joje lieka sūrus gailės, tad buvo lemta gimti... Gimtoji Sutemos žemaitija gyvena jos skelbiamoje niekieno žemėje.

Prof. Br. Vaškeli paskaita buvo brandi, gili, poetiška, spalvinga, publikos palydėta giliu pritarimu.

Reikia stebėtis, kaip Jaunimo centro moterų klubas penktadienį ir šeštadienį taip gausiai privaišino tokią daugybę dalyvių pertraukų metu.

Po pertraukos K. Bradūnas pasidžiaugė, kad poeti žmona gali būti labai naudinga kriti-

kė, kuri ir jam padėjo. Daug didesnė retenybė, kad toj pat šeimoj brolis ir sesuo poetai, kaip Nagys ir Sutema.

Buvo pakviesta poetė Liūnė Sutema skaityti savo poeziją. Poetė rašė su skaitumu, su ramiu, bet prasmingu išgyvenimu skaitė apie šimtą metų žiemą, pusnyse palaidotus tėvus, apie saulę, kuri ant šluotos pralėkdavo debesis, nesišypsodama. Savo posmuose kalbėjo apie žolę, skatinimą ją grįžti į žemę. Kalbėjo apie pavasarį ir ulbančius paukščius. Be ankstyvesnės kūrybos, skaitė iš naujo ciklo „Graffiti". Skelbė, kad žemė ir dievai mus paliko, jie atostogauja legendų šalyje. Tik Medeinė liko čia, raudodama visuose medžiuose... Kalbėjo, jog mokosi tautosoti žodį, kad jis būtų ryškus, kaip vaivorykštė. „Noriu išplaukti su tavo spalvų versme".

Poetė už ištryškusių iš širdies žodžių padėkojo K. Bradūnas. Prisiminė universitetinius metus, kai drauge su Nagiu romantiškai gyveno. Po to, iševijoję — išsiskyrimai ir susitikimai. Pasigirdo įrašytas Henriko žodis iš rinkinio „Prisijaukinti sakala". Poetas kalbėjo apie rytą prisijaukinti sakalą, apie valgomą juodą duoną, apie rytą sugrįžti į savąją žemę. Skaitė apie Evangelijos stebuklus. „Neaplinkysiu šventosios žemės, man visur žemė šventa..." Pasakojo, jog gyveno žodžiui, kad jis užplūstų, kaip nenumaldomas potvynis. Skelbė išliekančią žmogaus ir paukščio draugystę. Kalbėjo apie akmeninių gatvių karstą, kur glūdi žmonės ir keksės. Poeto Nagio žodis buvo perteiktas labai aiškiai ir paliko ryškų įspūdį.

Papildomai supažindindamas su Nagio kūryba, K. Bradūnas dar paskaitė jo keletą eilėraščių. Pažymėjo, kad nėra perspausdinami Nagio eilėraščiai Lietuvoje, bet jie nusirašinėjami ir eina per rankas. Pavaizduodamas, kodėl okupantai nemėgsta Nagio poezijos, K. Bradūnas paskaitė Nagio baladę apie 1956 m. vengrų sukilimą.

Pabaigoje K. Bradūnas nuoširdžiai padėkojo Moterų klubui, paskaitininkams, Antanaičių šeimai, Eugenijai Butėnui ir Jūratei Jakštytei, dėkojo visiems, kurie kuo nors talkino, ypač dėkojo publikai, be kurios Poezijos dienos negalėtų įvykti. Kai K. Bradū-

nas pasakė, kad po dešimties metų, jis nusistatęs pasitraukti iš Poezijos dienų organizatoriaus pareigų, publika ryžtingai prieš tai protestavo, nenorėdama jo nuo taip sėkmingai vykdomų šių pareigų atleisti.

S. Endrijonienė taip pat padėkojo visiems į Poezijos dienų pravedimą įsijungusiems, o ypač K. Bradūnui, reikšdama viltį, kad jis ir toliau tęs jų organizavimą.

Šios Poezijos dienos dalyvavusiems buvo didelė kultūrinė atgaiva. Jos praėjo sklandžiai, buvo traukingos, patrauklios savo įvairumu, dėka jų organizatorių rūpestingumo.

Loop Group ansambliis savo koncerte 1985 m. gegužės mėn. 12 d. Jaunimo centre, Chicagoje, atliko šiuolaikinių lietuvių kompozitorių muzikos spektaklį. Čia matyti ansamblio dirigentas James Mac Donald, sol. Dalia Kučėnienė (atlikusi aktorės vaidmenį Broniaus Kutavičiaus „Mažajame spektaklyje") ir ansamblio narys komp. Petras Aglinskas.

Nuotrauka Lino Meilaus